

Nauk arabskih revolucij in njihov vpliv na evropsko politiko: izzivi prihodnosti

José Reis Santos

Nedavni dogodki v arabskem svetu so spodbudili zanimiva razmišljanja o vlogi strank v trenutnem političnem prostoru, predvsem kar se tiče Evrope. Vitalnost in energija teh revolucij, njihova široka ljudska podpora, njihov napredni diskurz ter neinstitucionalna oblika organiziranja so presenetile vse. Istočasno smo lahko opazovali praktične posledice novih družbenih medijev, kot sta facebook in twitter, ki so odločilno vplivali na organizacijo in uspeh protestnih gibanj.

Tovrstne izvenstrankarske oblike družbenih gibanj same po sebi niso nekaj novega. Spomnimo se samo na portugalsko demokratično tranzicijo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja ali na številne revolucije, ki so se zvrstile po letu 1989, če omenimo le nekaj primerov. V portugalskem primeru kot tudi drugod je proces sprejemanja nove ustave pripeljal do institucionalizacije številnih individualnih in kolektivnih akterjev, ki so v procesu demokratične tranzicije ustanovili politične stranke ali so se jim pridružili. Ta trend, ki ga je kasneje sankcionirala nova demokratična ustava, je politično participacijo omejil izključno na politične stranke. Ta rešitev je sicer omogočila politično stabilnost, vendar je hkrati povzročila odtujitev tistih alternativnih oblik aktivne politične udeležbe, ki so ostale izven strankarskih okvirov. Istočasno so novonastale strankarske elite pograbile priložnosti, ki jih je ponujal »novi sistem«. V tej novi politični konfiguraciji je glavna skrb večine večjih strank postala, kako ubraniti nedavno osvojeni državni aparat in kako upravljati s širokimi klientelističnimi mrežami, tesno povezanimi z vmesnimi sloji strankarskih aparatov. Z vzpostavitvijo in utrditvijo strankarskega sistema je vzniknila nova administrativna elita, ki je stranke iz institucij, ki so predstavljale določene socialne interese, spremenila v institucije, ki predstavljajo svoj lastni interes. To je bil splošen trend evropske politike.

Na žalost je takšen »strankokratski« razvoj političnega sistema v zahodnih demokracijah pripeljal do vse večje odtujenosti državljanov od strankarskih aktivnosti. Zato so danes politične stranke nezmožne notranje regeneracije: ne samo, da ne uspejo pridobiti novih članov in simpatizerjev, ampak so tudi nesposobne promovirati kakršnokoli učinkovito in zanimivo notranjo debato in v ničemer ne spodbujajo notranjega participativnega demokratičnega modela. Nedavni dogodki v arabskem

svetu, ki so se že začeli širiti v Evropo (pomislimo na Islandijo), bi nam morali služiti kot priložnost, da ponovno premislimo trenutno stanje naših demokratičnih načinov organizacije, še posebej glede vloge *mainstream* političnih strank in *statusa quo*, ki ga pomagajo ohranяти.

Treba pa je poudariti, da nam je evropska civilna družba, ki se organizira okoli novih družbenih gibanj izven strankarske sfere, odprla novo perspektivo glede tega problema. Očitno je, da so Evropejci z vsakim dnem politično in akademsko bolj izobraženi, da imajo več izkušenj ter vedno večjo željo po udeležbi v življenju svojih *polisov*. Cela vrsta javnih politik (predvsem na področju izobraževanja) in možnost, da potujejo in širijo obzorja znotraj evropskih meja, mladim danes omogoča, da imamo mnogo večje možnosti za osebni kulturni razvoj in smo bolj opremljeni z informacijskimi in izobraževalnimi vzvodi kot naši starši. Zato nas ne sme presenetiti, da Evropejci razvijajo kompleksnejši analitični okvir kot nekoč in ko ga apliciramo na politiko, prinaša drugačno, zahtevnejšo držo do politikov in njihove vloge v družbi. Tu lahko opazimo zanimiv paradoks: ravno stranke, ki so vodile vladne politike, so omogočile nastanek pogojev za dostop do teh novih priložnosti, ki so pripeljale do vidnega napredka evropske družbe. Vendar pa se podobne izboljšave niso zgodile znotraj samih političnih strank, ki so ohranile svoje arhaične strukture, svoj zastarel *modus operandi* in pokroviteljske in klientelistične navade. Čeprav družbena gibanja sama po sebi torej niso nov fenomen, so nam današnje pristne politične vstaje pokazale praktični rezultat nove »poststrankarske politične kulture«, ki je visoko tehnološko in kulturno razvita in jo zaznamujejo nova komunikacijska ter organizacijska orodja, ki so nam danes na voljo (npr. facebook). Značilnosti teh novih političnih kultur imajo podoben pomen, kot ga

je za krščanski svet imela reformacija. Navadni državljani lahko danes, tako kot v 16. stoletju, sodelujejo in imajo neposreden stik s politiko, brez potrebe po vmesnih institucijah. Tako kot za časa reformacije, ko je izginila potreba po institucionalizirani Cerкви v odnosu med vernikom in Bogom, sodobna komunikacijska orodja danes odpravljajo potrebo po institucionaliziranih strankah v odnosu med navadnimi državljani in politiko. Zato bi sodobni politični sistem moral upoštevati »novo poststrankarsko politično kulturo«, če želi še naprej odsevati potrebe državljanov.

Naj poudarim, da ne verjamem, da smo pripravljene postaviti pod vprašaj vlogo strank v sodobnih političnih sistemih, vendar menim, da je potrebno ponovno premisliti – iz progresivnega stališča – o njihovem hegemoničnem položaju v politični organiziranosti naše družbe in jih cepiti z novo, pristno vitalnostjo ter demokratično energijo, še posebej zato, ker so ravno ekstremne in ksenofobne desne stranke tiste, ki se jim je uspelo okoristiti s trenutnim nezaupanjem ljudi v (evropske) politične sisteme in so organizirale močan protinapad na Evropsko unijo.

Z vidika te izjemno pomembne diskusije bo zanimivo spremljati najnoveše dogodke, povezane z ustavodajnimi procesi v arabskem svetu v času, ko se tam ustanovljajo novi demokratični sistemi. Vse to postaja vedno bolj pomembno, kajti živimo v zgodovinskem trenutku, ko arabski svet končno vstopa v demokratično 21. stoletje, medtem ko se

Evropa vrača v »temni srednji vek« 10. stoletja. Vse to nas mora navdati s posebno resnostjo pri graditvi učinkovite in konsistentne politične alternative neonacionalizmu in postfašističnim politikam, enako pa velja tudi za predloge, ki jih ponuja trenutna evropska progresivna družba.

Tudi ko podajamo takšna neobvezna premišljevanja, imamo zato vendarle določeno odgovornost. Se lahko česa naučimo od Arabcev, tako kot v srednjem veku, ko so nam njihove rešitve pomagale »civilizirati« takrat še barbarsko Evropo? Lahko pričakujemo kakršenkoli relevanten vpliv arabskih dogodkov na način, kako deluje politika na naši strani mediteranske luže? Kako lahko levo usmerjene napredne sile stabilno vključijo državljane v vsakodnevne politične aktivnosti ter jih ponovno pritegnejo k sodelovanju v situaciji, ko vlada splošen dvom ter nezaupanje v socialistične in socialno-demokratske stranke in ko novi obrazci družbene organizacije izključujejo posredništvo v odnosu med državljani in politiko? In kar je najpomembnejše: trenutno se soočamo z močnimi in široko razširjenimi desničarskimi gibanji, ki izkoriščajo strah pred (gospodarsko) negotovostjo z namenom, da bi vzpostavili nazadnjaški diskurz. Kako lahko ponovno pokažemo, da je cilj, ki bi ga morale zasledovati sodobne družbe ta, da se pri skrbi svoboda in dostojanstvo našim državljanom in da to lahko dosežejo napredne politične sile.♦

prevedel: Miha Pompe